

IRENEUSZ SKOCZEŃ

ADAM CHRAPUSTA

DOI 10.56898/st.10157

ANIOŁOWIE W SŁUŻBIE BOGU I CZŁOWIEKOWI

Treść: Wstęp; 1. Istnienie i natura aniołów; 2. Aniołowie jako posłańcy Boga; 3. Rola aniołów w ziemskiej misji Chrystusa; 4. Kult aniołów w liturgii Kościoła; Zakończenie.

Wstęp

„Oto Ja posyłam anioła przed tobą, aby cię strzegł w czasie twojej drogi i doprowadził cię do miejsca, które ci wyznaczyłem. Szanuj go i bądź uważny na jego słowa. Nie sprzeciwiaj się mu w niczym, gdyż nie przebaczy ważnych przewinień, bo imię moje jest w nim” (Wj 23. 20 - 21).

We współczesnym świecie idea osoby anioła jest mocno rozmyta i bardzo uniwersalistyczna. Anioł¹, który ze swojej natury jest służą Boga, posłanym przez Niego, aby służyć człowiekowi w jego ziemskim pielgrzymowaniu, staje się w świeckich podaniach postacią w przeróżnych konfigura-

mgr lic. Ireneusz Skoczeń – katecheta, dyrektor szkoły katolickiej SPSK w Rychwałdku, doktorant Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Zainteresowania: realizacja zadań teologii praktycznej - pastoralnej, ewangelizacja. Redaktor działu tematycznego w czasopiśmie „TRADITIO”. Redaktor monografii „Człowiek w relacji do... Autorytetu...”. Członek zarządu Koła Naukowego „TRADITIO” UPP II oraz współorganizator cyklu ogólnopolskich konferencji „Człowiek w relacji do...”.

mgr lic. Adam Chrapusta – doktorant Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Redaktor monografii pt.: „Człowiek w relacji do... Autorytetu...”. Współorganizator cyklu ogólnopolskich konferencji „Człowiek w relacji do...”. Zainteresowania: ewangelizacja, instruktor żeglarsstwa i narciarstwa. Uczestniczył w programach ewangelizacyjnych telewizji Lumen TV.

¹ Zgodnie z Pismem Świętym i Tradycją istnienie istot duchowych, nie cielesnych, zwanych aniołami i demonami, jest prawdą wiary przekazywaną z pokolenia na pokolenie w Kościele katolickim. Nauczali o tym ojcowie Kościoła, sobory i katechizmy. Katechizm Kościoła Katolickiego również przedstawia zagadnienie aniołów (nr 328–336) i aniołów upadłych (nr 391–395).

cyjach. W powszechnym wyobrażeniu jest najczęściej pulchnym chłopcem ze skrzydłami, trzymającym w rękach harfę albo łuk. Przeważnie ma delikatną urodę, jasne lub złote włosy, jest troskliwym opiekunem pochylonym nad dzieckiem. Towarzyszy człowiekowi od kołyski aż do śmierci. W ten obraz coraz częściej wpisuje się postać aniołów z telewizyjnego i kinowego ekranu, jako istot z przestrzeni kosmicznej, zmagających się z dobrem i złem, używających tajemnych sił zamkniętych w energiach wszechświata. W mediach, na stronach internetowych, aż kipi od „informacji” na temat anielskiej energii. Nie brakuje również stwierdzeń, iż aniołowie są czystą energią i aby ich poznać, potrzebna jest wyższa świadomość. Możemy napotkać wiele przekazów zawierających informacje o dobrych duchach, danych nam przez Boga, jako antidotum na ludzkie potrzeby, posiadających wiedzę, którą mogą przekazać ludziom za pomocą wróżb, kart (modny ostatnio anielski tarot), czy innych okultystycznych ceremonii. Modne pisma o tematyce ezoterycznej wiążą aniołów nie tylko z kartami tarota, ale i znakami horoskopów, różnego rodzaju talizmanami i amuletami. Rozpowszechniają one informacje, jakoby różne anioły komunikowały się z człowiekiem za pośrednictwem dźwięków, symboli czy nawet zapachów (np. poprzez palenie wszelakiego rodzaju kadzideł).

Coraz częściej odrzuca się prawdę, czyli obraz potężnego anioła z mieczem w ręku, stojącego na straży Bożego porządku, sprzeciwiającego się wszelkiej pysze, pomagającego odnaleźć człowiekowi wewnętrzne Boże światło. W zapomnienie również odchodzi anioł z lilią, jako uosobienie niewinności i posłuszeństwa wobec planów Stwórcy, którego imię można odczytać jako: „Bóg jest moją siłą”. W sytuacji tego aksjologicznego i ikonograficznego zamętu właściwym będzie postawienie pytania: kim jest Anioł i jakie jest jego miejsce w historii zbawienia?

Artykuł ten ma na celu przypomnienie podstawowych treści z zakresu angelologii oraz omówienie właściwego znaczenia aniołów i ich natury. W oparciu o wybrane teksty biblijne i przykłady ingerencji posłańców Bożych, w kluczowych momentach dziejów ludzkości, ukazana zostanie rola aniołów, jako sług samego Boga, ich natura oraz obecność w życiu człowieka.

1. Istnienie i natura aniołów

„Przy zmartwychwstaniu bowiem nie będą się ani żenić, ani za mąż wychodzić, lecz będą jak aniołowie Boży w niebie” (MT 22, 30).

Niewiele wiadomo o początkach aniołów. Biblia nie podaje, jak zosta-

ły stworzone. Wiadomo jedynie, że posługują Bogu i ludziom, i że trwają w nieustannym hymnie na cześć Boga. Im bardziej są nieskalane, tym bardziej adorują Stwórcę². W Biblii nie ma opisu stworzenia istot duchowych. Kiedy jest mowa o „aniole” w aspekcie religijnym, to chodzi o istotę duchową, która jest posłana na świat przez Boga.

Wielu gnostyków uważało, że aniołowie brali udziału w stworzeniu świata. Pojmowali oni naturę anielską na sposób naturalistyczny i materialny. Pomimo, iż Pismo Święte uznawało aniołów za istoty duchowe (zob. Tb 12, 19; Mk 12, 25; Mt 8, 16; Hbr 1, 14; Ap 1, 4), to jeszcze do końca IV wieku przypisywano im jakieś ciało subtelne, świetliste czy eteryczne³. Św. Augustyn mówił, że termin „anioł” oznacza funkcję, a nie naturę. Jeżeli zadaje się pytanie: jak nazywa się natura, to odpowiedzią jest: „duch”, a gdy pyta się o jego funkcję, to odpowiedź brzmi: „anioł”⁴. Biblia wskazuje na duchową naturę aniołów i nazywa je duchami: „Czyż nie są oni wszyscy duchami przeznaczonymi do usług, posłanymi na pomoc tym, którzy mają posiadać zbawienie”? (Hbr 1, 14). Także Jezus mówi, że duch nie ma ciała, ani kości (por. Łk 24, 39).

Pismo Święte nie podaje kim jest anioł jako taki, aby tylko zaspokoić ludzką ciekawość, ale pokazuje mnogość owych niebiańskich bytów: Cherubinów, Serafinów, Trony, Panowania, Potęgi, Archaniołów. Nazwy aniołów stanowią jedynie refleksję, dotyczącą niezmierzonej liczby bytów duchowych, które uwielbiają Boga i Mu służą⁵. Jawią się oni jako pomocnicy lub karzący wysłannicy Boga. Są przydzieleni nie tylko do konkretnych osób, ale też do poszczególnych narodów.

Hebrajskie określenie aniołów *abbirim*, które oznacza „mocarzy”, podkreśla wyższość aniołów pod względem natury nad naturą ludzką (por. Ps 78, 25). Kolejnym biblijnym określeniem aniołów jest słowo *ramim*, które jest tłumaczone jako „moce niebieskie”, „najwyżsi”, „mocarze” (por. Hi 21, 22)⁶. W języku hebrajskim i greckim odpowiednikami słowa anioł są *malak* i *angelos*, które oznaczają posłańca, wysłannika, zwiastuna. Określenia te mówią o funkcji aniołów, a nie o ich naturze⁷. Aniołowie należą do

² Por. A. J. Skowronek, *Aniołowie są wśród nas. Fascynacje - dociekania - wierzenia*, t. 135, Warszawa 2002, s. 34.

³ Por. Cz. Bartnik, *Dogmatyka katolicka*, Lublin 1999, s. 457.

⁴ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego* Poznań 2009, s. 61.

⁵ Por. M. J. Garrigues, *Niewidzialny świat aniołów*, Kraków 2009, s. 37.

⁶ Por. S. Ciupka, *Aniołowie podczas paruzji Jezusa Chrystusa*, Kraków 2006, s. 14.

⁷ Por. M. Wojciechowski, *Biblijny pogląd na świat*, dz. cyt., s. 38.

istot duchowych (por. 1 Krl22, 21; Mch 3, 24; Wj 3, 86), które cechuje nadludzka moc i nadludzka inteligencja (por. 2 Sm 14, 17.20; 19, 28)⁸.

Aniołowie w Piśmie Świętym nie są przedstawiani z perspektywy odpowiedników złych duchów i diabelskich mocy, lecz są wielkością teologalną przypominającą o Bogu. Są święci nie przez swoje zasługi, ale dlatego, że zostali bezinteresownie wyniesieni przez Boga do uczestnictwa w Jego życiu. Łaska Boża, która działa w ich duszach, działa podobnie jak w ludzkich sercach. Pokazuje to, że razem z aniołami ludzie tworzą jedną wspólnotę⁹.

2. Aniołowie jako posłańcy boga

„Ja jestem Rafał, jeden z siedmiu aniołów, którzy stoją w pogotowiu i wchodzą przed majestat Pański” (Tb 12, 15).

Pismo Święte wymienia imiona tylko trzech archaniołów: Micha-El - „Któż jak Bóg”, Gabri-El - „Moc Boga”, Rafa-El - „Bóg uzdrowia”¹⁰. Księga Daniela wzmiankuje o dwóch archaniołach: o Michale, który nazwany jest „jednym z najprzedniejszych ksiąg” (Dn 10, 13) oraz o Gabrielu, który wyjaśnia Danielowi jego wizje (por. Dn 8, 16; 9,21). Trzecie imię podaje Księga Tobiasza. Jest nim Archanioł Rafał, który towarzyszy Tobiaszowi w jego podróży. Posłany on został, jako jego opiekun. Gdy kończy swoje posłannictwo, oznajmia, kim jest. Wypowiadając swoje imię ujawnia, że jest jednym z siedmiu archaniołów, którzy stoją w pogotowiu i wchodzą przed majestat Pański (por. Tb 12, 15)¹¹. Szczególną postacią, którą autorzy natchnieni wymieniają w Biblii jest postać anioła Jahwe, utożsamiana z samym Bogiem (zob. Rdz 28, 12-14; 32, 29-30; Wj 14, 19; Lb 22, 22; Sdz 6, 11; 2 Krl 1, 3n; 2 Sm 24,17). Bóg dla narodu izraelskiego nigdy nie był jakąś ideą czy pojęciem filozoficznym. Bóg zawsze jest Kimś, Kto działa, Kto JEST. Na zadane pytanie Mojżesza, jak ma na imię, Bóg odpowiada: „JESTEM, KTÓRY JESTEM” (zob. Wj 3, 14). Anioł Jahwe uosabia oblicze samego Boga i wydaje się On być odmienny od innych posłańców ukazanych w Biblii¹². Spotkanie z aniołem zawsze pośrednio łączyło się ze spo-

⁸ Por. S. Ciupka, *Aniołowie podczas paruzji Jezusa Chrystusa*, dz. cyt., s. 14.

⁹ Por. J. M. Garrigues, *Niewidzialny świat aniołów*, Kraków 2009, s. 30.

¹⁰ Por. A. Ganoczy, *Podręcznik teologii dogmatycznej - nauka o stworzeniu*, Kraków 1999, s. 101-102.

¹¹ Por. M. Kowalczyk, *Traktat o stworzeniu*, [w:] E. Adamiak, A. Czaja, J. Majewski (red.), *Dogmatyka*, t. 6, Warszawa 2007, s.139.

¹² Por. A. Świderkówna, *Anioł Jahwe*, [w:] H. Oleschko (red.) *Księga o aniołach*, Kraków 2002, ss. 21-23.

tkaniem z Bogiem (zob. Rdz 32, 2.25-31). Bóg, przekazując Mojżeszowi na górze Synaj przykazania Dekalogu, zabronił między innymi wykonywania rzeźb i obrazów wszystkich rzeczy na niebie i na ziemi (por. Wj 20, 4). Jednak z opisu Arki Przymierza wynika, że jedynie aniołowie zostali wyjęci z zakazu tworzenia obrazów (zob. Wj 37, 7-9).

W opisach biblijnych pojawiają się istoty duchowe, które od początku towarzyszą człowiekowi. Jedne pomagają jako posłańcy Boga, a inne są przeciwnikiem człowieka i robią wszystko, aby go od Boga oddalić. Takim bytem osobowym, który chce skłócić człowieka z Bogiem, jest Szatan¹³. Robi wszystko, aby odsunąć człowieka od Stwórcy. W języku hebrajskim słowo *satan* jest odpowiednikiem greckiego *diabolos*. Określenia te znaczą to samo, czyli oskarżyciel, oszczerca i przeciwnik. Szatan pojawia się w Biblii jako ktoś z otoczenia Boga, kto wystawia na próbę ludzi, kusi ich, a potem donosi Bogu¹⁴ (por. Hi 1, 6-12).

Po grzechu pierworodnym, Bóg ukazuje pierwszym ludziom konsekwencje ich czynu - jest to wygnanie z raju. Stwórca podarował im ubrania ze skóry, przez co pokazał, że mimo upadku, nadal troszczy się o człowieka. Postawił również cherubinów i miecz z połyskującym ostrzem, aby strzec dostępu do Drzewa Życia (por. Rdz 3, 22-24). Obecność aniołów ma chronić człowieka przed dalszym „swobodnym” dostępem do zła. W czasach pisania Księgi Rodzaju wyznawano prostą regułę i surową sprawiedliwość, według której za przestępstwo należy się kara i nikt z tym nie dyskutował. Bóg nadal idzie ludziom z pomocą i wysyła swoich posłańców¹⁵.

W Starym Testamencie Bóg, ukazany jest jako Pan zasiadający na tronie, a przy Nim stoją po prawej i lewej stronie wszystkie zastępy niebieskie (1 Krl 22, 19). Sami aniołowie w tekstach biblijnych nie występują jako konkretne autonomiczne postacie. Natomiast ze względu na spełnianą przez nich funkcję, są posłańcami Bożymi, wiernymi sługami działającymi w mocy i z mocą samego Boga. Można wyodrębnić cztery ich postacie: „Anioł Jahwe” - reprezentant Boga (Rdz 16, 7-13), stojący na czele Izraela pełnomocnik Jahwe

¹³ „Tym, który sieje dobre nasienie, jest Syn Człowieczy. Rolą jest świat, dobrym nasieniem są synowie królestwa, chwastem zaś synowie Złego. Nieprzyjacielem, który posiał chwast, jest diabeł; żniwem jest koniec świata, a żeńcami są aniołowie. Jak więc zbiera się chwast i spala ogniem, tak będzie przy końcu świata. Syn Człowieczy pošle aniołów swoich: ci zbiorą z Jego królestwa wszystkie zgorszenia i tych, którzy dopuszczają się nieprawości” (Mt 13, 37-41).

¹⁴ Por. M. Wojciechowski, *Biblijny pogląd na świat*, dz. cyt., s. 76.

¹⁵ Por. T. Loska, *Ewangelia według św. Marka: Dobra Nowina o Jezusie Chrystusie Synu Bożym*, Katowice 1996, s. 56.

(Wj 14, 19), posłaniec i przywódca istot niebieskich (Za 1, 10–11). Uwydatnia się również postać anioła, który otrzymuje konkretną zleconą funkcję (2 Mch 11, 6-14). Według Starego Testamentu można również wyliczyć cztery zadania, jakie spełnia anioł: po pierwsze objawiał wolę Jahwe (Wj 3, 2–7), wybawiał również naród Izraela od złego (por. Rdz 16, 7; Wj 14, 19 n), stawał w roli pośrednika pomiędzy Bogiem a człowiekiem (Tb 12, 12; Hi 33, 23), odsłaniał tajemnicę historii zbawienia (Dn 10,1-3)¹⁶. Bóg troszczy się o każdego człowieka i nie odwraca się od niego, a w subtelne działanie włącza swoich aniołów.

W opowieści o Hagar, która wraz z synem Izmaelem została wygnana na pustynię odkrywamy, że Bóg troszczy się o człowieka poprzez anielską opiekę. Istotny moment w tym opisie stanowi fakt, że anioł zwraca się do Hagar po imieniu¹⁷, ma z nią osobisty, bliski kontakt. Oznacza to, że Bóg każdego zna z imienia. Anioł przekazuje obietnicę ochrony również dziecku Hagar.

Czytając historię Abrahama, kiedy to zostaje wystawiony na wielką próbę - ma złożyć swojego syna Izaaka w całopalnej ofierze - odnosi się wrażenie, że cały czas ktoś mu towarzyszy. Gdy Abraham uczynił wszystko to, co nakazał mu Bóg oraz położył swojego syna na miejscu ofiarnym, „usłyszał głos anioła Pańskiego”, który zawołał do niego: „Nie podnoś ręki na chłopca i nie czyn mu nic złego! Teraz poznałem, że boisz się Boga, bo nie odmówiłeś Mi nawet twego jedynego syna” (Rdz 22, 12). Historia ta daje nadzieję, ponieważ wskazuje, że Bóg nigdy nie opuszcza swoich dzieci. Ukazuje również, że każdy ma swojego anioła stróża. Anioł chroni Izaaka i jednocześnie wkracza w życie ich obu¹⁸. Abraham zaufał też aniołowi i gdy wysłał swojego sługę, aby przyprowadził żonę dla Izaaka, powiedział: „Bóg, któremu służę, wysłał swego anioła z tobą i poszczęści twój wyprawie tak, że weźmiesz żonę dla mojego syna spośród moich krewnych z domu mego ojca” (Rdz 24, 40)¹⁹. Ta wyjątkowa więź, która łączy świat ludzi ze światem duchowym, „niebieskim” zmniejsza dystans między nieskończo-

¹⁶ Zob. S. Kulpaczyński, *Relacja człowieka wobec aniołów i szatanów w opinii katechizowanych*, [w] SEMINARE 21, Warszawa-Łomianki 2005, s. 298.

¹⁷ Imię w starożytności nie było określeniem konwencjonalnym lecz oznaczało rolę, jaką dana osoba odgrywała w życiu. Sam Bóg dokonując dzieła stworzenia nadaje konkretne nazwy poszczególnym bytom. Imię zawsze wyraża możliwości społeczne człowieka, a brak imienia oznacza pozbawienie go wszelkiego znaczenia (por. LEON-DUFOUR X., *Słownik teologii biblijnej*, Poznań-Warszawa 1985, ss. 322-323.)

¹⁸ Por. A. Grün, *Każdy ma swojego anioła*, Kraków 2001 s. 43.

¹⁹ Por. A. Żądło, *Aniołowie w życiu ludzi*, Katowice 2009, s. 29.

ną przestrzenią Bożą a ograniczonością człowieka. Za ich pośrednictwem dokonuje się szybkie i precyzyjne przenoszenie informacji między Bogiem a ludźmi. W ten sposób wyjaśniają prorokom sens ich wizji a nawet misji²⁰. Prorok Ezechiel w czternastym roku po zburzeniu Świątyni Jerozolimskiej, za pośrednictwem anioła otrzymuje profetyczne wizje nowej ziemi (Ez 40), a Zachariaszowi anioł tłumaczy jego niezrozumiałe widzenie (Za 1, 9-17). Anioł posłany do proroka Daniela wyjaśnia mu z kolei jego widzenia, odkrywa przyszłość narodu oraz objawia obecność Archanioła Michała, który przybył z potężną pomocą od Boga (Dn 10, 13-15). W tej Angelofanii boski posłaniec umacnia Daniela, dodaje mu sił i odwagi w dalszej jego misji (Dn 10, 16-21). Izraelici wyznawali prawdę, że przez działanie aniołów ujawnia się moc Boża i to Bogu dziękowali oddając Mu chwałę za łaskę i działanie, a nie bezpośrednio aniołom²¹. Służebny charakter posługi aniołów wobec Boga i ludzi zostanie ukazany przede wszystkim w Nowym Testamencie, zwłaszcza w historii o życiu Mesjasza.

3. Rola aniołów w ziemskiej misji Chrystusa

„Zaprawdę, zaprawdę, powiadam wam: Ujrzyście niebiosa otwarte i aniołów Bożych wstępujących i zstępujących na Syna Człowieczego” (J 1, 51).

Taką uroczystą zapowiedzią w trakcie powoływania Filipa i Natanaela Jezus oznajmia, kim JEST. Dalej - przy powoływaniu pierwszych uczniów - wskazuje na zakres swojej władzy nad światem niewidzialnym i widzialnym. Ukazuje także swoją tożsamość i wielkość jako Syn Boży. W Jego obecności jest nieskończenie wiele aniołów, którzy są na jego usługach, są mu poddani i posłuszni²². Na kartach Nowego Testamentu teksty mówiące o aniołach możemy podzielić na dwie grupy. Pierwsza to perykopy mówiące o ich roli i działalności w konkretnych wydarzeniach. Druga to te, o których mówi sam Jezus. Aniołowie objawiają się już u początków dzieła Wcielenia, a słowa wypowiedziane przez Archanioła Gabriela w momencie zwiastowania do Maryi są najdonioślejszym i najważniejszym prze-

²⁰ Por. A. J. Skowronek, *Aniołowie są wśród nas. Fascynacje - dociekania - wierzenia*, t. 135, Warszawa 2002, s. 25.

²¹ Zob. P. Zdun, *Aniołowie w pismach Qumran*, [w:] H. Oleschko, *Księga o aniołach*, Kraków 2002, s. 362.

²² Por. Z. Kijas, *Aniołowie stróżowie, nasi niebiańscy przyjaciele*, Częstochowa 2006, s. 30.

słaniem, jakie Bóg skierował do człowieka²³ (Łk 1,26-37). Zachariaszowi archanioł przynosi radosną nowinę o narodzeniu upragnionego potomka (Łk 1,13.19. por. Mt 1, 21). Dalsze teksty przedstawiają anioła w relacji do świętego Józefa, Opiekuna Świętej Rodziny, do którego przychodzi on trzy razy. Pierwszy raz, z posłannictwem, aby nie lękał się przyjąć Maryi z Dzieciątkiem (Mt 1, 20). Drugi raz, z nakazem ratowania Świętej Rodziny przez ucieczkę do Egiptu (Mt 2, 13) i po raz trzeci, gdy wzywa go do powrotu do Izraela (Mt 2, 20)²⁴. Anioł ingeruje w sprawę nadania Dziecku imienia. Pozdrawiając Maryję zapowiada, że Dziecię będzie się nazywało Jezus. Imię to zostało objawione zarówno Maryi (por. Łk 1, 31), jak i Józefowi, któremu anioł Pański ukazał się we śnie (por. Mt 1, 21). W tych perykopalach posługa anioła na wymiar chrystologiczny, soteriologiczny i mariologiczny²⁵.

Anioł Pański staje się również wyrazicielem wielkiej radości, której adresatami są pasterze. Przekazuje im odwieczny zamysł Boga i epokową nowinę. Zakorzeniony lęk przed kontaktem ze światem transcendentnym powoduje, że anioł najpierw ich uspokaja, a potem dopiero mówi, z czym przychodzi²⁶, a przyszedł z bardzo wielką radością, w której uczestniczyć będzie cały naród²⁷. Po ogłoszeniu radosnej Dobrej Nowiny do Anioła Pańskiego przyłącza się mnóstwo zastępów anielskich, które wielbią Boga. To uwielbienie można uznać za aklamację na cześć przychodzącego Mesjasza i za adorowanie Chrystusa przez wszystkich aniołów (por. Hbr 1, 6)²⁸.

W Nowym Testamencie, wraz z przyjściem Chrystusa, jedynego Pośrednika, rola aniołów ma wyraźnie charakter chrystologiczny. Pojawiają się obok niego jako słudzy Dobrej Nowiny (por. Mt 4, 11; Łk 22, 43) i są znakiem obecności Królestwa Bożego. Jezus „rozpoczynając swą działalność publiczną, udaje się po chrzcie w Jordanie na pustynię, gdzie pości i jest kuszony przez szatana. Podążając za słowami Psalmu: „na rękach będą cię nosili, abyś nie uraził twojej stopy o kamień” (Ps 91, 12) można wnioskować,

²³ Por. Z. Ziółkowski, *Przewodnik po aniołach*, Kraków 2003, s. 42.

²⁴ Zob. J. Jachym, *Jezus o aniołach* [w:] „Łódzkie Studia Teologiczne” Łódź 1999, Tom 8, s. 268.

²⁵ Należy wspomnieć tutaj o dramaturgii sceny Zwiastowania, kiedy Anioł przychodzi do Maryi. Bernard z Clairvaux dramaturgię tej chwili opisał w ten sposób: „Cały wszechświat zamarł w bezruchu, oczekując, co powie Maryja. Jej odpowiedź: «Niech mi się stanie według twego słowa», zdecydowała o wypełnieniu Bożej tajemnicy. Maryja tym samym ma współudział we Wcieleniu”, J. Krawiec, *Ewangelia 2018. Słowo na każdy dzień*, Częstochowa 2017, s. 138.

²⁶ Por. Z. Ziółkowski, *Przewodnik po aniołach*, dz. cyt., s. 46.

²⁷ Por. A. Jankowski, *Aniołowie wobec Chrystusa*, dz. cyt., s. 49.

²⁸ Por. Tamże, s. 50.

że aniołowie, którzy towarzyszą Jezusowi po kuszeniu, są „aniołami opieki”, którzy zostali posłani jako wyraz troski Boga Ojca o Syna²⁹. Wprawdzie aniołowie będą służyli Jezusowi, ale walkę z Szatanem prowadzić będzie bezpośrednio sam Jezus (por. Mt 4, 11)³⁰.

W Getsemani Jezus, wiedząc, że wkrótce zostanie aresztowany i skazany na śmierć, przeżywał ogromne napięcie i trwogę, i „wtedy ukazał Mu się anioł z nieba i umacniał Go. Pogrążony w udręce jeszcze usilniej się modlił” (Łk 22, 43,44). W tym kontekście obecność i znaczenie anioła nabierają wymiaru szczególnego. Było to wysłuchanie modlitwy przez Ojca i wysłanie anioła, który wzmacniał i wspierał Jezusa w chwili decydującej³¹. Bóg swoim aniołom nakazał, aby pomagali i wspierali wszystkich ludzi zmierzających do osiągnięcia zbawienia podczas ich pielgrzymki po ziemi (zob. Ps 91,11; Hbr 1, 14). Jezus, będąc Panem aniołów, nie wzywa ich pomocy. Chce, aby wypełniła się wola Ojca, co ukazano w scenie pojmania i zbrojnej interwencji Piotra³² (por. Mt 26, 52-54). Jezus daje do zrozumienia, że z pomocą swych anielskich sług skutecznie mógłby oddalić wszystkie ataki nieprzyjaciół. W tym momencie aniołom, którzy są posłuszni woli Stwórcy, pozostaje adorowanie Jezusa wraz z Jego doskonałym posłuszeństwem względem woli Ojca.

Na krzyżu, „Drzewie Życia”, Chrystus wyciągnął ręce, aby przygarnąć wszystkich do siebie (zob. J 12, 32). Aniołowie od tego momentu nie będą już zabraniać dostępu do Drzewa Życia, tak jak czynili to w Raju (zob. Rdz 3, 24). Gdy Ofiara Kalwarii dokonała się i Chrystus został złożony do grobu, rzeczywistość Zmartwychwstania dokonała się w sposób niewidzialny. Gdyby nie anioł, który odsunął kamień zakrywający wejście, niewiasty nie zobaczyłyby pustego grobu. Wcześniej interwencja posłańca Bożego spowodowała trzęsienie ziemi, a jednocześnie przerażenie i trwogę strażników³³.

Aniołowie jawią się jako świadkowie Zmartwychwstania Jezusa. Uspokajają szukających Go i utwierdzają w wierze w tę prawdę, przypominając słowa Jezusa, wypowiedziane przed męką o tym, że powstanie z martwych. Słowa Jezusa kierowane do niewiast, są identyczne, jak orędzie anioła, które usłyszały w grobie, ponieważ znając reakcję Izraelitów wobec świata transcendentnego, uspokaja kobiety takim samym pozdrowieniem: „nie

²⁹ Por. Tamże, s. 55.

³⁰ Por. Z. Ziółkowski, *Przewodnik po aniołach*, dz. cyt., s. 51-51.

³¹ Por. A. Jankowski, *Aniołowie wobec Chrystusa*, dz. cyt., s. 58.

³² Por. M. Polak, *Aniołowie w historii zbawienia*, dz. cyt., s. 255.

³³ Por. Z. Ziółkowski, *Przewodnik po aniołach*, dz. cyt., s. 64.

bójcie się”³⁴(por. Łk 24, 5; Mt 28, 10). Pojawienie się aniołów i treść orędzia skierowanego do kobiet jest kerygmaticzna. Aniołowie przypominają zapowiedzi Jezusa o zmartwychwstaniu³⁵. Wniebowstąpienie kończy się orędziem aniołów obecnych przy Jezusie skierowanym do Apostołów. Fakt Wniebowstąpienia nabiera sensu dopiero po wyjaśnieniach posłańców Pańskich. Ci „dwaj mężowie w białych szatach” sugerują uczniom, że dalsze „uporczywe wpatrywanie się w niebo” jest stratą czasu, a przez to wskazują im, że powinni postąpić zgodnie z wolą Jezusa. Obecność aniołów w trakcie wstępowania Pana do nieba świadczy o ich służbie miłości względem apostołów³⁶. Scena ta też nawiązuje poniekąd do słów Jezusa, który Filipowi i Natanaelowi zapowiedział, że zobaczą „aniołów Bożych wstępujących i zstępujących na Syna Człowieczego” (por. J 1, 51). Anielska zapowiedź Paruzji Jezusa jest podkreśleniem wagi zadania, jakie dał im Pan, aby byli Jego świadkami, „aż po krańce ziemi” (Dz 1, 8)³⁷.

4. KULT ANIOŁÓW W LITURGII KOŚCIOŁA

„Dlatego z Aniołami i Archaniołami, i wszystkimi chórami niebios głosimy Twoją chwałę razem z nimi wołając: Święty, Święty, Święty, Pan Bóg Zastępów. Pełne są niebiosa i ziemia chwały Twojej. Hosanna na wysokości”³⁸

W Piśmie Świętym nie ma fragmentów, które mówią o tym, aby zwracać się do aniołów w modlitwie czy oddawać im cześć w liturgii. Wręcz przeciwnie, teksty biblijne wskazują zawsze na Jedyne Boga, któremu należy się cześć i chwała. Biblii jest bliższa wspólna modlitwa z aniołami i oddawanie czci Bogu, a nie modlitwa do nich³⁹.

Papież Jan Paweł II przypominał, że wpatrywanie się w oblicze Ojca jest przejawem najwyższej adoracji Boga. Z liturgią niebiańską związana jest liturgia ziemską. Liturgia Kościoła łączy się szczególnie w momentach szczytowych, codziennie, na całym świecie. W centralnym punkcie mszy świętej przed rozpoczęciem Modlitwy Eucharystycznej, kapłan odwołuje się do aniołów i archaniołów, aby po trzykroć śpiewać chwałę Świętego

³⁴ Por. M. Polak, *Aniołowie w historii zbawienia*, dz. cyt., s. 268.

³⁵ Por. A. Jankowski, *Aniołowie wobec Chrystusa*, dz. cyt., s. 68.

³⁶ Por. M. Polak, *Aniołowie w historii zbawienia*, dz. cyt., s. 273.

³⁷ Por. A. Jankowski, *Aniołowie wobec Chrystusa*, dz. cyt., s. 72.

³⁸ Zob. Mszał rzymski dla diecezji polskich, Poznań 1986, s. 18*-87*.

³⁹ Por. A. J. Skowronek, *Aniołowie są wśród nas*, dz. cyt., s. 34.

Boga. W liturgii prefacja o aniołach jest streszczeniem biblijno-kościelnego nauczania i dogmatu o aniołach. Uświadamia ona, że w trakcie każdej liturgii eucharystycznej, otwiera się niebo, a liturgia ziemską wraz z liturgią niebieską łączą się we wspólne uwielbienie Stwórcy i Zbawiciela.

Pierwsze wzmianki o istnieniu kultu aniołów można odnaleźć w „Apolonii” Justyna Męczennika, powstałej około 155 roku po Chrystusie. Kult ten był związany z osobą Archanioła Michała. W Kościele rzymskokatolickim rozwinął się kult aniołów z inicjatywy oddolnej około IV wieku po Chrystusie. Za papieża Leona Wielkiego, w V wieku, istniało lokalne święto ku czci aniołów *Natale Basilicae Angeli in Salaria*, które koncentrowało się wokół osoby Michała Archanioła. Święto ku czci aniołów, które rozwijało się od V wieku, zostało w XVII wieku ustanowione świętem kościelnym. W 1670 roku papież Klemens X ten lokalny kult aniołów rozszerzył na cały Kościół powszechny, ustanawiając Święto Aniołów Stróżów na dzień 2 października. Papież Benedykt XV w roku 1921 ustanowił Święto Świętych Archaniołów, które obchodzone jest 29 września⁴⁰. W tych dniach lud Boży żywotnie łączy się z aniołami. Teksty oracji liturgicznych dają większą możliwość medytacji na temat aniołów i ich obcowania z ludźmi⁴¹.

W Kościele Prawosławnym, podobnie jak w Kościele Rzymskokatolickim, pielęgnowany jest kult aniołów. Protestantyzm ten kult odrzucił. Natomiast w Kościele koptyjskim i etiopskim rozwinął się kult chórów anielskich. Oficjalnie kult dobrych duchów został zaaprobowany na Soborze Nicejskim II w 787 roku⁴².

Kult liturgiczny Kościoła odnosi się do trzech postaci ze świata anielskiego, które wymienia Pismo Święte. Są to Archaniołowie: Michał, Gabriel i Rafał. Kościół katolicki od początku swojego istnienia uczy kultu i oddawania czci jednemu Bogu w Trójcy Przenajświętszej. W liście do Kolosan, Apostoł Paweł napisał, że aniołowie są stworzeni przez Boga i tylko Bogu należy się cześć i chwała. Uznanie kultu aniołów związane jest z oddaniem kultu i czci Bogu, wynika on ze związku Boga ze stworzeniami.

O tym, że jedyna cześć należy się Bogu, mówią na kartach Pisma Świętego autorzy natchnieni. Sami aniołowie mówią, że razem z nimi ludzie są braćmi

⁴⁰ Por. Z. Kijas, *Aniołowie w nauczaniu Kościoła*, [w:] H. Oleschko (red.), *Księga o aniołach*, Kraków 2002, s. 238.

⁴¹ Por. T. Loska, *Ewangelia według św. Marka: Dobra Nowina o Jezusie Chrystusie Synu Bożym*, dz. cyt., s.103.

⁴² Por. Z. Kijas, *Aniołowie w nauczaniu Kościoła*, [w:] H. Oleschko (red.), *Księga o aniołach*, Kraków 2002, s. 238.

we wspólnym chwalebnym śpiewie na cześć Boga⁴³. Głęboki związek posługi aniołów z rolą w dziele zbawienia Maryi podkreśla odmawiana codziennie w południe modlitwa „Anioł Pański”. Przywołuje ona scenę spotkania z Gabrielem, po której dokonał się cud Wcielenia Syna Bożego, dzięki pokorze i posłuszeństwu Maryi, „za zwiastowaniem anielskim”. Już papież Grzegorz Wielki w swoich „Dialogach” podkreślał, że podczas składania ofiary Chrystusa niebo się otwiera, a chóry anielskie są obecne i towarzyszą kapłanowi, który jest *alter Christus* przy ołtarzu. Potwierdzeniem tego są słowa kapłana w czasie Ofiary Eucharystycznej⁴⁴. W wielu kościołach na zakończenie mszy świętej kapłan wraz z wiernymi modli się modlitwą do Michała Archanioła⁴⁵.

Zwracając się słowami modlitwy do swojego anioła stróża: „Aniele Boży, stróżu mój...”, człowiek wyraża świadomość istnienia wysłanników Bożych jako opiekunów. Pokorna prośba o troskliwą opiekę aniołów, wstawiennictwo i ich pomoc w codziennym życiu, jest wyrazem ufności w stwórcze dzieło zbawienia⁴⁶.

Kościół w swoim nauczaniu przypomina, że człowiek w pielgrzymce na ziemi nie jest sam, jest pod opieką i ma obok siebie zawsze kogoś, kto widzi, zarówno jego, jak i Boga⁴⁷.

Zakończenie

Aniołowie w ujęciu biblijnym są przede wszystkim wojskiem Boga. Dysponują ogromną Bożą mocą. Od początku historii zbawienia nie tylko ochraniają, ale mają też moc niszczyielską. Przy pomocy ognia i siarki niszczą rozwiąłość i rozpustę Sodomy, a za czasów króla Dawida sieją zarazę w Jerozolimie. Otaczają murem wiernych Bogu, wyjaśniają sny, strącają upadłe dusze w czeluść na Sądzie Ostatecznym. Pomimo, iż dysponują ogromną mocą, tak samo ogromne i bezwzględne jest ich posłuszeństwo względem Boga. Ze swoich atrybutów korzystają jedynie na wyraźny rozkaz Stwórcy, dla zbawienia człowieka. Angelologia w ujęciu biblijnym, jaką Kościół Katolicki do wierzenia swoim wiernym podaje, jest wiedzą oczyszczoną, wynikającą z objawienia Bożego, nie zaś wymyśloną koncepcją bujnej wyobraźni. Zapewne dla katolika koniecznym jest oczyszczenie

⁴³ Por. M. Kowalczyk, *Traktat o stworzeniu*, dz. cyt., s. 167.

⁴⁴ Por. *Mszał rzymski dla diecezji polskich*, dz. cyt., s. 310*.

⁴⁵ Por. Z. Kijas, *Aniołowie stróżowie, nasi niebiańscy przyjaciele*, dz. cyt., s. 66.

⁴⁶ Por. Tamże.

⁴⁷ Por. M. Kehl, *I widział Bóg, że to jest dobre. Teologia stworzenia*, Poznań 2008, s. 125.

podstawowej wiedzy na temat aniołów z uniwersalizmu i synkretyzmu religijnego tak, aby każdy w sposób zrozumiały mógł się z nią zapoznać. Należy podkreślić, że nie są one wytworem ludzkiej wyobraźni. Mają swoją konkretną naturę, dysponują ogromną mocą, jaką obdarzył ich Stwórca i są mu posłuszni z miłości i w wolności. Aniołowie posłani do ludzi korzystają ze swoich atrybutów dla dobra człowieka, jedynie na wyraźny rozkaz Stwórcy. Chętnie współpracują z ludźmi, stają się ich współpracownikami, stróżami oraz patronami.

Streszczenie

Artykuł omawia zadania oraz rolę aniołów i ich posłannictwo w służbie Bogu i człowiekowi. Przybliża ich naturę i znaczenie oraz zwraca uwagę na obecność w życiu człowieka i Kościoła. Odrzuca obraz „medialnych aniołów”, bohaterów przestrzeni kosmicznej, walczących z dobrem i złem posiadających tajemną siłę, którą pozyskują z energii wszechświata. Tekst ten jest także zwięzłym studium opartym na Piśmie Świętym i podaje przykłady ingerencji posłańców Bożych w kluczowych momentach dziejów ludzkości. Aby to osiągnąć, należało dokonać analizy tekstów Pisma Świętego, w których zapisane są treści o aniołach oraz sięgnąć do Tradycji. Zebrany w ten sposób materiał należało poddać krytycznej analizie tak, aby uzyskać zwięzły obraz oraz zarys tematu o aniołach. Chodziło przede wszystkim o źródła i metodę poznania natury aniołów. W następstwie przeprowadzonej analizy można stwierdzić, że Aniołowie są duchami stworzonymi przez Boga. Autorzy tekstu odcinają się od utrwalonego w popkulturze obrazu anioła jako amorka, duszka, opiekuna w różnych życiowych sytuacjach.

Słowa kluczowe: *anioł, człowiek, Bóg, anielskie działanie, wszechświat, kosmos, świat.*

Angels in the service of God and man

Summary:

The article discusses the tasks and role of angels in human life and their mission in the service of God and man. It introduces their nature and significance and draws attention to their presence in the life of man and the Church. It rejects the image of “media angels”, heroes of outer space, fight-

ing against good and evil possessing a secret power which they acquire from the energy of the universe. The text is also a concise study based on Scripture and gives examples of the interventions of God's messengers at key moments in human history. In order to achieve this, it was necessary to analyse the texts of Scripture in which the content about angels is recorded and to draw on Tradition. The material gathered in this way had to be critically analysed in order to obtain a concise picture and outline of the topic of angels. Above all, it was a question of sources and a method of understanding the nature of angels. Following the analysis, it can be multiply concluded that angels are spirits created by God. The authors of the text dissociate themselves from the image of angels perpetuated in pop culture as cupids, spirits and protectors in various life situations.

Keywords: *Angel, man, God, angelic activity, universe, cosmos, world.*

Bibliografia

Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, wyd. św. Pawła, Radom 2008.

Literatura źródłowa

Breviarium fidei, Bokwa I. (red.), Poznań 2007.

Katechizm Kościoła Katolickiego, Poznań 2009.

Mszał rzymski dla diecezji polskich, Poznań 1986.

Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, [w:] Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 1968, s. 105-170.

Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, [w:] Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 1968, s. 537-620.

Literatura pomocnicza

Bartnik Cz., *Dogmatyka katolicka*, Lublin 1999.

Cholewiński A., *Nabożeństwa biblijne*, Kraków 1968.

Ciupka S., *Aniołowie podczas paruzji Jezusa Chrystusa*, Kraków 2006.

Danielewicz Z., *Traktat o rzeczywistości ostatecznej*, [w:] Adamiak E., Czaja A., Majewski J. (red.), *Dogmatyka*, t. 6, Warszawa 2007.

Dirnbeck J., *Książka o aniołach, o dobrych mocach, które nas chronią i prowadzą*, Poznań 2011.

Ficoń M., *Od piekła do nadziei zbawienia*, Kraków 2012.

- Garrigues J. M., *Niewidzialny świat aniołów*, Kraków 2009.
- Grün A., *Każdy ma swojego anioła*, Kraków 2001.
- Jan Paweł II, *Jezus - Syn Boży i Zbawiciel człowieka*, [w:] *Jezus jest moim Zbawicielem*, „Zeszyt Odnowy w Duchu Świętym” nr 18, Kraków 1996, s. 44-47.
- Jankowski A., *Aniołowie wobec Chrystusa*, Kraków 2003.
- Jankowski A., *Apokalipsa Świętego Jana*, Poznań 1959.
- Jelonek T., *Biblia o zbawieniu*, [w:] *Jezus jest moim zbawicielem*, „Zeszyt Odnowy w Duchu Świętym” nr 18, Kraków 1996, s. 5-12.
- Jelonek T., *Repetytorium biblijne*, Kraków 2013.
- Jelonek T., *Teologia biblijna*, Kraków 2015.
- Kijas Z., *Aniołowie stróżowie. Nasi niebiescy przyjaciele*, Częstochowa 2006.
- Kijas Z., *Początki świata i człowieka*, Kraków 2004.
- Kijas Z., *Aniołowie w nauczaniu Kościoła*, [w:] Oleschko H. (red.), *Księga o aniołach*, Kraków 2002, s. 238-262.
- Kowalczyk M., *Traktat o stworzeniu*, [w:] Adamiak E., Czaja A., Majewski J. (red.), *Dogmatyka*, t. 6, Warszawa 2007.
- Langkammer H., *Teologia Nowego Testamentu*, t. 1, Wrocław 1985.
- Léon-Dufour X., *Słownik teologii biblijnej*, Poznań 1994.
- Léon-Dufour X., *Słownik teologii biblijnej*, Poznań-Warszawa 1985.
- Loska T., *Ewangelia według św. Marka. Dobra Nowina o Jezusie Chrystusie Synu Bożym*, t. 2, Katowice 1996.
- Malina A., *Jezus i księgi Nowego Testamentu*, [w:] A. Żądło (red.), *Aniołowie w życiu ludzi*, Katowice 2009, s. 19-37.
- Oleschko H. (red.), *Księga o Aniołach*, Kraków 2002.
- Orygenes, *Homilie o Księdze Rodzaju. Homilie o Księdze Wyjścia*, tłum. S. Kalinkowski, Kraków 2012.
- Panteghini G., *Aniołowie i demony. Powrót tego co niewidzialne*, Kraków 2001.
- Polak M., *Aniołowie w historii zbawienia*, Warszawa-Struga 2001.
- Quoist M., *Między człowiekiem a Bogiem*, Wrocław 1992.
- Rahner K., Vorgrimler H., *Mały słownik teologiczny*, Warszawa 1987.
- Ravasi G., *Apokalipsa*, Kielce 2002.
- Skoczylas H., *Rola aniołów w Dziele Łukasza*, [w:] Oleschko H. (red.), *Księga o aniołach*, Kraków 2002, s. 33-71.
- Skowronek A. J., *Aniołowie są wśród nas. Fascynacje – dociekania - wierzenia*, Warszawa 2002.

Stanzione M., *Papieże i aniołowie. Opieka aniołów w życiu papieży*, Kraków 2012.

Świderkówna A., *Anioł Jahwe*, [w:] H. Oleschko (red.) *Księga o aniołach*, Kraków 2002.

Szamot M., *Apokalipsa czytana dzisiaj*, Kraków 2000.

Tomasz z Akwinu, *Suma teologiczna. Aniołowie- świat widzialny*, t. 5, Londyn 1979.

Wojciechowski M., *Biblijny pogląd na świat. Bóg-człowiek-etyka*, Częstochowa 2009.

Wojciechowski M., *Pochodzenie świata, człowieka, zła*, Częstochowa 2005.

Ziółkowski Z., *Przewodnik po aniołach*, Kraków 2003.

Żądło A. (red.), *Aniołowie w życiu ludzi*, Katowice 2009.

S. Kulpaczyński, *Relacje człowieka wobec aniołów i szatanów w opinii katechizowanych*, [w] SEMINARE 21, Warszaw-Łomianki 2005, s. 297–311.